

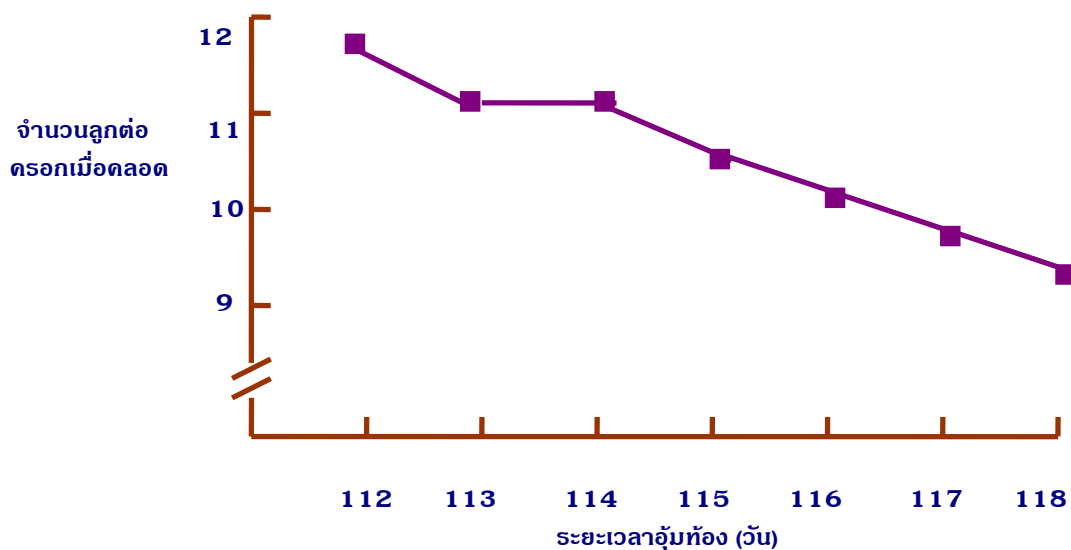
บทที่ 4

การคลอด และการจัดการ ลูกหลังคลอด

การคลอด (Farrowing หรือ Parturition) เป็นช่วงหนึ่งที่มีความสำคัญมากในขบวนการผลิตลูกสุกร ซึ่งจะเกี่ยวข้องกับความปลอดภัยของทั้งแม่และลูก มีปัญหาหลายอย่างที่เกิดขึ้นและเป็นผลทำให้เกิดการตายขึ้นกับลูกสุกรและแม่ หรืออย่างน้อยที่สุดก็ทำให้ประสิทธิภาพของแม่และลูกสุกรลดลง ดังนั้นจึงจำเป็นอย่างยิ่งที่ผู้เลี้ยงจะต้องรู้และเข้าใจถึงการคลอดที่เป็นปกติดี หากเกิดปัญหาการคลอดที่ผิดปกติอาจจะคลอดยากหรือคลอดช้า จะต้องสามารถวินิจฉัยและแก้ไขปัญหาได้อย่างรีบด่วน

ระยะตั้งท้องของสุกร (Gestation period)

ระยะตั้งท้องของแม่สุกรนับจากวันที่ได้รับการผสมครั้งแรกจนถึงวันคลอดปกติจะเฉลี่ย 114 วัน หรือ 3 เดือน 3 อาทิตย์ และ 3 วัน ซึ่งจะมีความแตกต่างกันตั้งแต่ 109-122 วัน ขึ้นอยู่กับพันธุกรรมและการจัดการ ปัจจัยที่มีผลต่อความแปรปรวนของระยะอุ้มท้องนั้นยังไม่มี การสรุปแน่ชัด แต่มีข้อน่าสังเกตคือ เหมือนกับว่ามีความสัมพันธ์ระหว่างจำนวนลูกต่อครอกแรกคลอดกับระยะอุ้มท้องค่อนข้างสูง ดังรูปภาพที่ 4.1

ภาพที่ 4.1 ความสัมพันธ์ระหว่างขนาดครอกกับระยะเวลาอุ้มท้อง

ซึ่งจะแสดงให้เห็นว่าขนาดครอกที่เล็กมีแนวโน้มที่จะมีระยะตั้งท้องที่ยาวนานกว่าขนาดครอก

ใหญ่ ทั้งนี้อาจเป็นเพราะขนาดครอกใหญ่จะมีน้ำหนักขณะอยู่ในมดลูกมากกว่า หรืออาจเป็นเพราะมีการผลิตฮอร์โมนในพวกที่มีขนาดครอกใหญ่มากกว่า ซึ่งจะไปกระตุ้นให้มีการบีบตัวของมดลูกได้มากกว่า

การที่เรารู้ระยะเวลาอุ้มท้องของแม่สุกร ก็จะทำให้เราสามารถเตรียมการต่างๆ เพื่อช่วยเหลือการคลอด และจัดการย้ายแม่สุกรเข้าคอกคลอดก่อนที่จะถึงกำหนดคลอด (ซึ่งจะยึดเอาเฉลี่ย 114 วัน) ประมาณ 1 สัปดาห์ ควรจะมีการเตรียมการดังนี้

1. เตรียมคอกคลอด (Farrowing pen) ทำการกวาดล้างด้วยน้ำให้สะอาดแล้วล้างด้วยน้ำยาฆ่าเชื้อโรคทั้งไว้ให้แห้ง
2. เตรียมแม่สุกรก่อนย้าย โดยการอาบน้ำให้สะอาดควรจะสนใจเป็นพิเศษกับบริเวณพื้นที่ท้อง เต้านม ขา เท้า และอวัยวะเพศ ซึ่งบริเวณเหล่านี้ลูกสุกรจะเข้ามาสัมผัสมากที่สุด แม่สุกรควรได้รับการฆ่าเชืด้วยน้ำยาฆ่าเชื้อหลังจากอาบน้ำ นอกจากนี้จะต้องใช้ยาฆ่าแมลงชนิดเจือจางฆ่าพยาธิภายนอก
3. ทำการลดอาหารแม่สุกรลงเรื่อย ๆ จนเหลือประมาณวันละ 1 กิโลกรัม และงดให้ในวันคลอดควรระวังไม่ให้แม่สุกรเกิดท้องผูก จัดหาหญ้าสดให้กินทุกวัน บางครั้งอาจจะต้องให้ยาระบาย เช่น ดีเกลือ
4. ก่อนที่จะถึงกำหนดคลอดประมาณ 3 สัปดาห์ ควรถ่ายพยาธิต่าง ๆ ก่อนเข้าคอกคลอด หากแม่สุกรมีพยาธิเมื่อคลอดลูกแล้วลูกสามารถติดพยาธิได้อย่างรวดเร็วโดยการกินไข่พยาธิที่อยู่ตามพื้นคอก

ขั้นตอนการคลอด

ขั้นตอนในการคลอดลูกของแม่สุกรสามารถแบ่งออกเป็น 3 ตอน คือ

- ขั้นตอนที่ 1 ระยะเตรียมการคลอด (The preparatoy stage) จะมีการขยายของปากมดลูก
- ขั้นตอนที่ 2 ระยะที่แม่สุกรเบ่งลูกออกมาตั้งแต่ตัวแรกจนถึงตัวสุดท้าย
- ขั้นตอนที่ 3 ระยะที่แม่สุกรขับรกออกหลังจากคลอดลูกหมดแล้ว

ขั้นตอนที่ 1

ปากมดลูกจะมีการขยายตัวเปิดออก เพื่อเตรียมพร้อมให้ลูกสุกรผ่านออกมาได้ และกล้ามเนื้อผนังมดลูกเริ่มมีการบีบตัว เป็นจังหวะลูกอ่อนจะเคลื่อนออกมาทางกระดูกเชิงกราน การหดตัวของกล้ามเนื้อจะปรากฏขึ้นทุก ๆ 15 นาที และจะใช้เวลาอยู่ครั้งละ 5-10 วินาที และจะบีบตัวถี่มากขึ้นเมื่อการคลอดลูกเริ่มขึ้น ในขั้นตอนแรกนี้จะสังเกตเห็นอาการภายนอก คือแม่สุกรจะแสดงอาการ

ปวดท้อง และกระวนกระวายอยู่ไม่เป็นสุข

ขั้นตอนที่ 2

ทันทีที่ลูกสุกรตัวแรกผ่านปากมดลูกเข้ามาในช่องเชิงกราน แม่สุกรจะเริ่มเบ่งลูกออกมา จะเห็นจากการหดตัวของช่องท้อง ระยะเวลาที่แม่เบ่งจนลูกตัวแรกหลุดออกมาจะประมาณ 1-3 ชั่วโมง โดยมีช่วงแตกต่างกัน ตั้งแต่ 15 นาทีจนเกือบ 10 ชั่วโมง

ขั้นตอนที่ 3

หลังจากที่ลูกคลอดออกมาหมดแล้วก็จะมีการขับรกตามออกมา

ลักษณะอาการของแม่สุกรใกล้คลอด (Signs of Imminent Farrowing)

นับว่าเป็นสิ่งสำคัญมากที่เราสามารถทำนายได้ว่าในขั้นตอนที่ 2 ของการคลอดนั้นแม่สุกรจะเริ่มเบ่งลูกตัวแรกออกมาในเวลาใด ดังนั้นในระยะนี้ควรที่จะตรวจหาอาการของการคลอดให้บ่อยอย่างน้อยวันละ 2 ครั้ง โดยสังเกตจากอาการต่อไปนี้

1. กล้ามเนื้อท้องมีการหดตัว จะปรากฏอยู่ประมาณ 1-3 ชั่วโมงก่อนมีการคลอดลูกตัวแรก แต่จะมีความแตกต่างอยู่ตั้งแต่ 15 นาทีจนถึง 10 ชั่วโมง จึงเป็นการยากที่จะทำนายการคลอดลูกตัวแรกได้แม่นยำ

2. มีการเตรียมทำรังคลอด เมื่อใกล้คลอดมากขึ้นในแม่สุกรป่า มักจะแสดงออกถึงการเตรียมรังไว้เพื่อคลอดลูกโดยการรวบรวมหญ้าแห้งมาไว้ในที่ ๆ เห็นว่าปลอดภัย แต่ในแม่สุกรที่ถูกขังคอกจะแสดงการตะกุยพื้นคอก อาการนี้จะเริ่มตั้งแต่ 1 ถึง 22 ชั่วโมง ก่อนการคลอดลูกตัวแรก ซึ่งโดยเฉลี่ยจะประมาณ 5 ชั่วโมง

3. อาการกระวนกระวาย เพราะแม่สุกรจะมีอาการต่าง ๆ เพิ่มขึ้น เช่น การเตรียมรังคลอดหรือกัดแคร่คอกหรือสิ่งต่าง ๆ ที่ดูไม่ค่อยสบาย จะมีอาการประสาท และหงุดหงิดมีการตีมน้ำ ถ่ายปัสสาวะหรือถ่ายอุจจาระบ่อยขึ้น เสียงของแม่สุกรก็จะสูงขึ้นเมื่อยิ่งใกล้คลอด

4. มีเลือดหรือน้ำเลือดไหลออกมาทางช่องคลอด และมีการบวมของอวัยวะเพศ ประมาณ 40 เปอร์เซ็นต์ของแม่สุกรไม่ปรากฏอาการของน้ำเลือดไหลออกมาทางช่องคลอดก่อนคลอดลูกตัวแรกและ 60 เปอร์เซ็นต์ของแม่สุกรมักจะพบมีน้ำเลือดไหลออกมาทางช่องคลอด โดยเฉลี่ยประมาณ 100 นาที ก่อนการคลอดลูกตัวแรก ซึ่งค่อนข้างจะมีโอกาสสูงที่ลูกจะคลอดภายใน 2 ชั่วโมง หลังจากสังเกตเห็นคราบเลือดไหลออกมาทางช่องคลอด

5. มีน้ำคร่ำขับออกมาทางอวัยวะเพศ ซึ่งโดยเฉลี่ยจะพบก่อนการคลอดลูกตัวแรก 40 นาที (ช่วง 1 ถึง 100 นาที) จึงแน่ใจได้ว่าลูกสุกรจะคลอดแล้ว

6. หางบิดงอ อาการบิดงอของหางนี้จะปรากฏโดยเฉลี่ย 2 ชั่วโมงก่อนลูกตัวแรกจะคลอด (ช่วง 1 นาที ถึง 10 ชั่วโมง)

7. อุณหภูมิร่างกายเปลี่ยน เมื่อใกล้คลอดอัตราการหายใจ และการเต้นของหัวใจจะเพิ่มขึ้น โดยเฉลี่ยอุณหภูมิร่างกายจะเพิ่มประมาณ 0.5 องศาเซลเซียส ภายใน 10 ชั่วโมงก่อนการคลอดลูกตัวแรก อย่างไรก็ตาม การเพิ่มขึ้นของอุณหภูมิร่างกายไม่ได้บ่งชี้ถึงเวลาการเริ่มคลอดได้แน่ชัด

8. ลักษณะของเต้านม ยิ่งใกล้คลอดเต้านมจะเปลี่ยนจากอ่อนนุ่มมาเป็นแข็ง หัวนมเต่งเต็ม มีสีชมพูอ่อนจนถึงแดงบนปลายหัวนม เมื่อมีการกระตุ้นโดยใช้มือบีบจะมีน้ำนมไหลออกมา ปกติหัวนมอาจจะมึได้ 12-25 ชั่วโมง ก่อนคลอด

พฤติกรรมของแม่สุกรระหว่างคลอดลูก

ดังที่กล่าวมาแล้วว่าในขั้นตอนที่ 2 ของการคลอด แม่สุกรจะแสดงพฤติกรรมการกระทำต่างๆ เพิ่มขึ้นเมื่อใกล้คลอด แม่สุกรจะมีอาการกระวนกระวาย ยกเว้นในแม่สุกรบางตัวเท่านั้นที่จะนอนสงบนิ่งไปตลอดการคลอด แต่ส่วนมากแล้วเมื่อคลอดลูกออกมา ก็จะกระวนกระวาย อารมณ์หงุดหงิด ผลุดลุกผลุดนั่งนอน โดยเฉพาะอย่างยิ่งในแม่สุกรสาวจะแสดงอาการเหล่านี้มากกว่าในแม่พันธุ์ที่เคยให้ลูกมาก่อนแล้ว ด้วยการกระวนกระวาย ลูก ๆ นอน ๆ ของแม่สุกรเช่นนี้ จะเป็นสาเหตุการเกิดอันตรายกับลูกสุกรคลอดใหม่ได้ เพราะลูกที่คลอดใหม่ยังไม่แข็งแรงมักจะพยายามอยู่ใกล้กับแม่ของมัน ทั้งนี้เป็นเพราะมันยังไม่คุ้นกับสภาพแวดล้อมใหม่จะต้องการความอบอุ่นจากแม่ และต้องการที่จะดูดนมกิน ในขณะที่แม่สุกรยืนขึ้นลูกสุกรมักจะเข้าไปอยู่ใต้ท้องแม่ จึงมักเกิดอันตรายขึ้นจากการถูกทับโดยแม่สุกรที่นอนลงอย่างกระตั้นหันหรือ ในอีกทางหนึ่งเกิดขึ้นจากลูกกำลังนอนดูดนม และหลับคาเต้านม จะถูกแม่ทับหรือถูกเหยียบตายได้ เมื่อแม่สุกรมีการพลิกกลับตัวไปนอนอีกข้างหนึ่งอย่างฉับพลัน โดยลูกไม่สามารถจะหนีได้ทัน

เมื่อลูกตัวสุดท้ายคลอดแล้ว ก็จะเป็นการผ่านพ้นขั้นตอนที่ 2 ของการคลอด แม่สุกรก็จะมีอาการสงบเสียบลง และนอนลงให้ลูกดูดนมอย่างสบาย แม่สุกรส่วนมากจะมีอาการกระวนกระวายในระยะแรกของขั้นตอนที่ 2 ของการคลอดมากกว่าระยะท้าย ๆ ทุกครั้งที่ลูกแต่ละตัวคลอดออกมาแม่สุกรจะลุกขึ้นยืนหรือนั่งท่าสุนัขเป็นเพราะมันต้องตรวจดูลูกที่คลอดออกมาใหม่ ๆ มักจะปรากฏว่าแม่สุกรบางตัวพยายามที่จะกัดทำอันตรายแก่ลูก (Savaging attempt) ของตัวเองที่เพิ่มจะคลอด อาจเป็นเพราะสาเหตุของการคลอดนั้นยาก จากข้อมูลของแม่สุกรคลอดลูก 31 แม่พบว่า การพยายามทำร้ายลูกด้วยการกัดลูกจะลดน้อยลงไปในแม่ที่มีอายุมาก ดังแสดงในตารางที่ 4.1

ตารางที่ 4.1 แสดงจำนวนแม่สุกรที่พยายามกีดลูกขณะคลอด

	ลำดับครอกที่ (Parity)		
	1(แม่สุกรสาว)	2 ถึง 4	6 ถึง 9
จำนวนแม่สุกรคลอด	9	12	10
จำนวนสุกรที่พยายามกีดลูก	8	3	2
เปอร์เซ็นต์แม่สุกรที่พยายามกีดลูก	89	25	20

ที่มา: English และคณะ. 1982. The sow-improving her efficiency.

ปกติการทำร้ายลูกนี้จะเกิดขึ้นทันทีที่ลูกตัวแรกคลอดออกมา แม่สุกรมักจะแสดงการตกใจกลัวลูกที่เกิดใหม่ที่เริ่มเคลื่อนไหว แม่สุกรอาจจะมีการกระโดดไปรอบ ๆ คอกพยายามเข้าหาลูก แสดงการรับด้วยความโกรธเมื่อลูกเข้ามาถึงตัว แต่ทันทีที่แม่ได้เห็นและได้กลิ่นลูกมันก็จะสงบนอนลงและเลิกการพยายามกีดลูก การกีดลูกจะเกิดเฉพาะลูกตัวแรก มีน้อยครั้งที่พบว่าแม่พยายามกีดลูกทุกตัวที่คลอดออกมา

ท่าคลอดและระยะเวลาคลอด

ท่าคลอดปกติของสุกรจะแตกต่างจากสัตว์เลี้ยงชนิดอื่น คือ ลูกสุกรจะเอาขาหลังออกก่อน (Hind legs first presentation) กับการเอาจมูกออกก่อน (Nose first presentation) ได้มีการศึกษาการคลอดของลูกสุกรจำนวน 337 ตัว จากการคลอด 31 ครอกพบว่า ลูกสุกรที่คลอดโดยเอาขาหลังออกมาก่อนมีจำนวนถึง 52 เปอร์เซ็นต์ ที่เหลือออกนั้นจะเอาจมูกออกมาก่อน การคลอดที่ผิดไปจากสองท่านี้ถือว่าเป็นการคลอดผิดปกติ (Malpresentation) ดังเช่นการคลอดด้วยการเอาด้านข้างออกก่อน และการคลอดด้วยการเอาหางออกมาก่อน ในขณะที่สองขาหลังยังติดอยู่ข้างใน

ลูกสุกรที่คลอดในท่าเอาขาหลังออกก่อนจะใช้เวลาในการคลอดเร็วและดูตุนมได้เร็วกว่า มีการเจริญเติบโต แข็งแรง มีอัตราการรอดชีวิตเท่า ๆ กับพวกที่คลอดเอาจมูกออกก่อน

ระยะเวลาของขั้นตอนที่ 2 ของการคลอดจะแตกต่างกันไปในแม่สุกรแต่ละตัว จากการศึกษาการคลอดลูกของแม่สุกรจำนวน 31 แม่ ผลปรากฏว่าดังในตารางที่ 4.2 จะพบว่าในการคลอดแต่ละครั้ง ตั้งแต่เริ่มคลอดจนสิ้นสุดการคลอดใช้เวลาเฉลี่ย 140 นาที เฉลี่ยช่วงห่างระหว่างการคลอดลูกแต่ละตัว 16 นาที ในสุกรสาวจะมีช่วงห่างระหว่างลูกแต่ละตัวสั้นกว่าแม่สุกรที่เคยให้ลูกแล้ว ทั้งนี้ อาจเป็นเพราะมีกล้ามเนื้อที่แข็งแรงดีกว่าแม่สุกรอายุมาก นั่นคือ การบีบตัวของช่องท้องจะทำได้ดีกว่าจึงทำให้การคลอดทำได้เร็วกว่า ถ้าช่วงเวลาในการคลอดลูกแต่ละตัวนานเกิน 1 ชั่วโมง มักจะ

เป็นอันตรายกับลูกสุกร ยิ่งทั้งช่วงนาน โอกาสที่สายสะดือจะขาดจากรกก่อนคลอดก็จะมีมากขึ้น ผลก็คือ ทำให้ความแข็งแรงของลูกสุกรลดลง อาจตายก่อนคลอด ดังนั้นถ้าการคลอดลูกตัวต่อไปห่างจากตัวก่อนนานเกิน 1 ชั่วโมง แล้วแม่สุกรยังแสดงอาการว่ายังมีลูกเหลืออยู่ในท้องโดยอาจจะยังคงนอนเบ่งอยู่ควรจะต้องรีบตรวจและหาทางช่วยเหลือด่วน

ตารางที่ 4.2 แสดงระยะเวลาในการคลอดและช่วงห่างระหว่างการคลอดลูกแต่ละตัว

	ลำดับคลอดที่ (Parity)			
	1(แม่สุกรสาว)	2 ถึง 4	6 ถึง 9	ทั้งหมด
จำนวนครอกที่คลอด	9	12	10	31
เวลาจากลูกตัวแรกถึงตัวสุดท้ายเฉลี่ย (นาที)	86	180	140	140
ช่วงเวลาจากลูกตัวแรกถึงตัวสุดท้าย (นาที)	42-143	61-374	56-267	-
ระยะห่างของลูกแต่ละตัว (นาที)	12	15	21	16
ช่วงเวลาเฉลี่ยของการเกิดแต่ละตัวต่อครอก	6-12	7-34	5-81	

ที่มา: English และคณะ. 1982. The sow-improving her efficiency.

การกระตุ้นให้การคลอดใช้เวลาสั้นลงเพื่อลดจำนวนลูกสุกรคลอดมาแล้วตาย อาจจะทำโดยการให้ยาหรือฮอร์โมนฉีดให้ไปกระตุ้นการบีบตัวของกล้ามเนื้อลูก การให้ยาหรือฮอร์โมนช่วยการคลอดไม่ควรกระทำในกรณีต่อไปนี้

1. ในกรณีที่แม่สุกรยังไม่คลอดลูกออกมาเลยสักตัวเดียว
2. ในกรณีที่แม่สุกรเบ่งแต่ไม่มีลูกคลอดออกมาได้เลย แสดงว่าลูกสุกรออกมาอุดตันช่องคลอดแล้ว

ในการคลอดที่มีการดูแล หรือการจัดการที่ดี โดยคอยช่วยเช็ดตัวให้ลูกสุกร เอาเมือกที่อุดปากอุดจมูกออก มีการตัดสายสะดือ ตัดเชี้ยว เป็นต้น จะทำให้จำนวนลูกสุกรรอดชีวิตเมื่อคลอดมากขึ้น โดยปกติลูกสุกรรอดชีวิตแรกคลอดจะประมาณ 95 เปอร์เซ็นต์

การล้างสุกร

เมื่อการคลอดลูกตัวถัดไปนานเกิน และพิจารณาแล้วเป็นสาเหตุทำให้เกิดความเครียด หรือแสดงแน่ชัดว่าแม่สุกรมีปัญหาการคลอดยาก การล้างแม่สุกรจึงควรที่จะตัดสินใจทำโดยด่วน หากเข้าโอกาสรอดตายของลูกและแม่สุกรจะยิ่งน้อยลงไปเรื่อย ๆ ขั้นตอนการล้างจะเป็นดังนี้

1. การล้างลูกสุกรควรระมัดระวังต้องทำการล้างอวัยวะด้วยสบู่ และน้ำยาฆ่าเชื้อ
2. ล้างมือและแขนด้วยสบู่และน้ำยาฆ่าเชื้อ
3. หากเป็นไปได้ควรสวมถุงมือยาง
4. ใช้เยลลี่หรือน้ำพาราฟิน ซิลิโคนถุงมือหรือมือและแขน
5. การสอดมือเข้าไปในช่องคลอดของแม่สุกรควรทำอย่างช้า ๆ ด้วยการบิดมือไปมา ปกติแม่สุกรจะเริ่มมีการบีบรัด ช่องคลอดเพื่อต่อต้านมือไม่ควรขึ้นล้างสวนทางแรงเป่งเข้าไป ควรจะรอจังหวะที่แม่สุกรเลิกเป่งหรือมีการคลายของกล้ามเนื้อช่องคลอดให้ดันมือเข้าไปในช่องคลอดของแม่สุกร
6. จัดท่าลูกสุกรให้อยู่ในท่าปกติ เมื่อสามารถจับลูกสุกรได้แน่นแล้วค่อย ๆ ดึงออกมาช้า ๆ ตามจังหวะการบีบตัวของช่องคลอด พยายามจับลูกสุกรไม่ให้สั่นไหวกลับเข้าไประหว่างการเกร็งของแม่สุกร
7. เมื่อล้างลูกสุกรออกมาได้แล้ว ถูลูกสุกรโดยจับขาหลังห้อยหัวลง ให้ตบลำตัวส่วนบนทางด้านข้าง เพื่อช่วยให้อากาศเข้าไปในปอด ถ้าลูกสุกรมีปัญหาในการหายใจให้ช่วยนวดกล้ามเนื้อบริเวณอก โดยการบีบกระดูกหน้าอก ไม่ควรเป่าเข้าไปในปากลูกสุกรเพราะอาจทำให้เศษเยื่อหรือน้ำคร่ำในปากถูกเป่าเข้าไปในปอด
8. คอยสังเกตแม่สุกรสักพักหนึ่ง ซึ่งอาจจะมีปัญหาเกิดขึ้นได้ เมื่อแม่สุกรคลอดเสร็จเรียบร้อยแล้ว ทำการล้างมดลูกด้วยน้ำยาล้างช่องคลอด และฉีดยาปฏิชีวนะ แม่สุกรที่ได้รับการช่วยเหลือด้วยการล้างนี้อาจมีหนองไหลออกมา 2-3 วัน ให้ทำการล้างด้วยน้ำยาล้างช่องคลอด แล้วสอดใส่ยาปฏิชีวนะเข้าไปภายใน และรักษาด้วยการฉีดยาปฏิชีวนะ 3-5 วัน โดยไม่จำเป็นต้องล้างด้วยน้ำยาล้างช่องคลอดอีก เพราะจะทำให้เกิดการติดเชื้อได้

การผ่าตัดเอาลูกสุกรออกเพื่อแก้ไขการคลอดยากรีบตัดสินใจทำตั้งแต่แรก ๆ ในสภาพที่แม่สุกรยังไม่อ่อนเพลียมาก และคาดว่าลูกส่วนใหญ่จะรอดชีวิต นั่นคือ ควรทำการผ่าตัดภายในเวลาไม่กี่ชั่วโมง หลังจากที่แม่สุกรเริ่มมีการเบ่ง และพิจารณาแล้วว่าคลอดเองไม่ได้

สาเหตุของการคลอดยาก

การที่แม่สุกรไม่สามารถเบ่งเอาลูกออกมาได้ตามปกติ หรือการคลอดยากนั้น จะเกิดขึ้นน้อยมากในแม่สุกรและสุกรสาวเพียงประมาณ 0.25-1 เปอร์เซ็นต์ สาเหตุอาจจะเป็นเพราะความผิดปกติของลูกดังจะได้กล่าวต่อไป

1. มดลูก ในบางครั้งการคลอดไม่สามารถที่จะเข้าสู่ขั้นตอนที่ 2 ของการคลอดได้ นั่นคือแม่สุกรแสดงอาการเบ่งคล้ายจะคลอด แต่ไม่เห็นลูกออกมาสักที ทั้งนี้อาจเนื่องมาจาก มดลูกไม่มีแรงบีบตัว อาจเป็นเพราะขาดธาตุแคลเซียม มดลูกเป็นโรค หรือมดลูกขยายมากเกินไปเพราะมีลูกหลายตัว และระบบฮอร์โมนไม่สมดุลย์

บางกรณีมดลูกจะหยุดบีบตัวเนื่องจากหมดแรง (secondary inertia) ทั้งนี้เป็นเพราะจำนวน

ลูกต่อครอกมากเกินไป หรือเป็นเพราะการเบ่งขับลูกที่มีขนาดใหญ่ นานเกินจนหมดแรง มักเกิดกับแม่สุกรที่มีอายุมาก ถ้าใช้มือช่วยดึงลูกออกไม่สำเร็จ ควรรีบติดต่อสัตวแพทย์ช่วย

ในบางครั้งปีกมดลูกข้างใดข้างหนึ่งมีการบิดตรงรอยต่อกับปีกมดลูกอีกข้าง จะเป็นการปิดกั้นลูกที่อยู่ในปีกมดลูกข้างนั้น ไม่สามารถถูกเบ่งขับออกมาได้ ในกรณีแบบนี้จะรู้ได้ล่วงหน้าโดยการล้วงตรวจทางช่องคลอด จะต้องให้สัตวแพทย์เป็นผู้จัดการแก้ไข

2. ช่องคลอด แม่สุกรบางตัวจะมีช่องคลอดแคบผิดปกติ อาจเป็นเพราะกระดูกเชิงกรานแคบหรือปากมดลูกหรือช่องคลอดแคบ เนื่องจากกรรมพันธุ์หรือ เกิดจากการฉีกขาดของช่องคลอดมาก่อนเมื่อหายจะแคบลง หรือเป็นเพราะมีถุงน้ำ ถุงเลือดที่ผนังช่องคลอด หรือมีฉะนั้นก็เพราะกระเพาะปัสสาวะขยายใหญ่เบียดช่องคลอดให้แคบลง ถ้าการช่วยเหลือด้วยการล้วงดึงออกไม่สำเร็จ ควรตามสัตวแพทย์ช่วยแก้ไข

3. โรคเส้นประสาทเกิดจากการตกใจ (Hysteria) กรณีนี้มักจะมีพบในแม่สุกรสาวที่เกิดความตื่นเต้นกลัว มีผลต่อขบวนการคลอด แก้ไขโดยให้ยาระงับประสาท หรือให้สัตวแพทย์มาดำเนินการแก้ไข

ความผิดปกติเนื่องมาจากลูกสุกร

1. ท่าคลอด ท่าคลอดที่ปกติของลูกสุกรคือการเอาจมูกหรือขาหลังออกมาก่อน ในกรณีที่ลูกสุกรสองตัวออกมาพร้อมกัน ลูกสุกรเอาด้านข้างออกมา ฝาแฝดสยาม ลูกสุกรเอาหางออกมาก่อนแต่ขาหลังยังคงอยู่ข้างใน และลูกสุกรสองหัวเหล่านี้เป็นลักษณะของท่าคลอดที่ผิดปกติ ควรจะให้สัตวแพทย์ดำเนินการช่วยเหลือ ถ้าหากการช่วยล้วงดึงออกไม่สำเร็จ

2. ขนาดลูกใหญ่เกิน ถ้าขนาดของลูกใหญ่เกินไปในขณะที่ขนาดของช่องคลอดเป็นขนาดปกติ กรณีนี้จะเกิดขึ้นกับสุกรสาวที่ยังโตไม่เต็มที่ สามารถที่จะช่วยด้วยการดึงออกมาด้วยความระมัดระวังแต่ถ้าไม่สำเร็จควรให้สัตวแพทย์มาดำเนินการ

การดูแลลูกสุกรหลังคลอด

การจัดการลูกสุกรหลังคลอดได้แก่ การตัดเชี้ยวลูกสุกร การตัดหาง ฉีดธาตุเหล็ก และการตอน สามารถที่จะทำให้แล้วเสร็จภายใน 3 วันแรกหลังคลอด แต่ก็สามารถที่จะทำไปพร้อม ๆ กันเลยก็ได้เพื่อลดความเครียดของลูกสุกร

1. การดูแลสายสะดือ เมื่อลูกสุกรคลอดออกมาแล้วควรช่วยเช็ดตัวให้แห้งโดยเร็ว เพื่อป้องกันไม่ให้ลูกสุกรหนาว และเพื่อเป็นการป้องกันโรคให้ได้ผลอย่างแท้จริงการฆ่าเชื้อทำความสะอาดสะดือลูกสุกรควรทำทันทีที่ลูกสุกรคลอดออกมา โดยผูกสายสะดือห่างจากท้องประมาณ 1 นิ้ว และตัดให้ห่างจากที่ผูกอีก 1 นิ้ว จุ่มสายสะดือในน้ำยาฆ่าเชื้อ ปกติจะใช้ทิงเจอร์ไอโอดีนชนิด 2.5 เปอร์เซ็นต์ หลังจากเสร็จเรียบร้อยแล้ว ปลอ่ยให้สะดือของลูกสุกรเกิดใหม่ค่อย ๆ แห้งไปเอง การฆ่าเชื้อจะป้องกันการติดเชื้อพวกแบคทีเรียที่จะเข้ามาตามสายสะดือที่เป็นแผลอยู่ เพื่อลดการติดเชื้อควรทำความสะอาดช่องคลอดให้สะอาดที่สุดเท่าที่จะทำได้ก่อนคลอด การรักษาโรงเรื้อนให้อบอุ่นและแห้ง จะช่วยลดการเกิดโรคเนื่องจากแบคทีเรียที่เรียให้น้อยลง

2. การตัดเชี้ยวลูกสุกร ควรทำการตัดเชี้ยวที่แหลมของลูกสุกรเกิดใหม่ออกโดยเร็ว ซึ่งจะขึ้นอยู่กับบริเวณรวมทั้งด้านบนและด้านล่างทั้ง 4 ซี่ ทั้งนี้เพื่อป้องกันอันตรายที่จะเกิดกับเต้านม หัวนมแม่ และลูกสุกรเองเมื่อเวลากัดกัน ควรตัดทั้งบนและล่างอย่างระมัดระวังอย่าให้โดนเหงือก ควรตัดออกให้ติดกับเหงือกด้วยกรรไกรที่คมอย่าให้แตกหรือมีส่วนที่แหลมคมเหลืออยู่จะก่อให้เกิดอันตรายกับช่องปากของลูก หัวนม และเต้านมของแม่สุกร กรรไกรตัดเชี้ยวควรแช่ในน้ำยาฆ่าเชื้อในระหว่างการตัดแต่ละตัว การตัดเชี้ยวจะต้องตัดภายใน 3 วันหลังจากคลอด ไม่ควรปลอ่ยไว้นานเกินกว่านี้

3. การฉีดธาตุเหล็ก ลูกสุกรแรกเกิดมีธาตุเหล็กสะสมที่ตบ้น้อยมากประมาณ 45-50 มิลลิกรัม ทั้งนี้เพราะธาตุเหล็กจากแม่ผ่านไปยังทารกในนมตลูกได้น้อย ขณะเดียวกันน้ำนมแม่ก็มีธาตุเหล็กอยู่ในปริมาณน้อย แม้ว่าแม่สุกรนั้นจะได้รับอาหารที่มีธาตุเหล็กผสมอยู่อย่างเพียงพอในขณะตั้งท้องและระยะเลี้ยงลูกก็ตาม ซึ่งธาตุเหล็กที่ลูกสุกรสะสมอยู่จะถูกใช้ทันทีหลังคลอด และใช้หมดภายในเวลาไม่เกิน 7 วันหลังคลอด หรืออาจจะหมดภายใน 3-4 วัน ถ้าปริมาณธาตุเหล็กที่สะสมมีน้อยกว่าปกติ ดังนั้นถ้าลูกสุกรไม่ได้รับการเสริมธาตุเหล็กให้จากภายนอกก็จะทำให้ลูกสุกรเป็นโรคโลหิตจางภายใน 1 สัปดาห์ หลังคลอด

โดยปกติในช่วง 3 สัปดาห์แรกลูกสุกรจะต้องการใช้ธาตุเหล็กประมาณวันละ 7 มิลลิกรัม เพื่อนำไปสร้างเม็ดเลือดแดง ยิ่งโตเร็วความต้องการธาตุเหล็กก็จะยิ่งมากขึ้น ลูกสุกรจะได้รับธาตุเหล็กจากน้ำนมแม่เพียงวันละ 1-2 มิลลิกรัม ซึ่งไม่เพียงพอกับความต้องการธาตุเหล็กของลูกสุกร ในช่วงอายุ 3 สัปดาห์แรกลูกสุกรจะต้องการธาตุเหล็กประมาณ 200-350 มิลลิกรัม เพื่อป้องกันไม่ให้เกิดโรคโลหิตจางเพราะขาดธาตุเหล็กจึงจำเป็นต้องเสริมให้ การเสริมทำได้หลายวิธี เช่น ใช้ส่วนผสมธาตุเหล็กป้ายลิ้นลูกสุกรหรือป้ายเต้านมแม่ แต่วิธีที่สะดวกและนิยมใช้ก็คือการฉีดเข้ากล้ามเนื้อบริเวณโคนขาหลังจำนวน 100-200 มิลลิกรัมต่อตัว และควรฉีดเมื่อลูกสุกรยังอายุ 2-3 วันแรกหลังคลอด

4. การตอน ลูกสุกรตัวผู้ควรตอนเมื่ออายุ 1-2 วัน เพราะการตอนที่อายุขนาดนี้ สามารถที่จะทำการตอนด้วยคนคนเดียวได้ ลูกสุกรจะมีเลือดไหลน้อย เกิดความเครียดน้อยกว่าตอนเมื่ออายุมากขึ้น การตอนต้องใช้มีดที่คมกริบและสะอาด วิธีการตอนใช้มีดกรีดลงบนอณฑะแต่ละข้าง แล้วใช้

นิ้วชี้ดึงเอาลูกอัมตะออกมาจากรอยเปิดของแผล จากนั้นตัดลูกอัมตะออก เมื่อตอนเรียบริ้วแล้ว ต้องใช้ยาฆ่าเชื้อ และยากันแมลงใส่ในแผลที่ตอน

5. การตัดเบอร์หู ลูกสุกรควรจะตัดเบอร์ตามต้องการ และระบบของแต่ละฟาร์ม การตัดเบอร์หูต้องตัดให้ลึกพอสมควรเพราะถ้าไม่ลึกพอเมื่อลูกสุกรโตขึ้น แผลจะติดกันทำให้ยากต่อการอ่าน หลังการตัดต้องทาทิงเจอร์ไอโอดีนบริเวณแผล เครื่องมือตัดหูควรฆ่าเชื้อทุกครั้งที่ตัดแต่ละตัว

6. การตัดหางลูกสุกร เป็นการป้องกันการกัดหางกัน ดังนั้นจะตัดทั้งลูกสุกรตัวผู้และตัวเมีย เมื่ออายุ 1 วัน ก่อนตัดต้องทำความสะอาด ทาทิงเจอร์ไอโอดีนฆ่าเชื้อโรค ลูกสุกรตัวผู้ตอนควรตัด 0.5 นิ้วห่างจากโคนหาง ลูกสุกรเพศเมียที่อาจจะขายเป็นสุกรพันธุ์ไม่ควรตัดหางให้สั้นเกินไป เพราะในหางจะมีเส้นประสาทอยู่ การตัดหางจนหมดจะทำให้สุกรแม่พันธุ์เกิดการเจ็บเมื่อพ้อพันธุ์ ป็นขึ้นผสมพันธุ์ อย่างน้อยควรไว้สัก 1/2 ถึง 1/3 ของหาง การตัดสั้นจะทำให้เลือดออกมาก แผลหายช้าก่อนตัดให้รู้ตแหน่งหางจากปลายไปยังโคน แล้วทำการตัด ผิวหนังจะยึดมาหุ้มปลายหางที่ตัดออก ถ้าเราดึงหางให้ตรงออกจากตัว ผิวหนังของหางจะดึงเมื่อตัดหางออกหนังหุ้มจะหดกลับไม่หุ้มปลายที่ตัดออก แผลจะหายช้า ติดเชื้อได้ง่าย เมื่อตัดเสร็จแล้วทาทิงเจอร์ไอโอดีนอีกครั้ง การตัดอาจจะใช้เครื่องตัดแบบทดแทน จะลดการสูญเสียเลือด และลดโอกาสติดเชื้อถ้าหากหางลูกสุกรได้ถูกบดอย่างถูกวิธี ส่วนที่เลยจากจุดที่ถูกบดจะแห้งและหลุดไป

7. การหัดให้ลูกสุกรนอนเป็นที่ ควรรีบทำตั้งแต่วันแรกที่คลอดเมื่อคลอดออกมา และตัวแห้งแล้วเราก็ปล่อยให้มันดูนมแม่ทันที เมื่อมันดูจนอิ่มแล้วก็จะหลับเราก็เอามือซ้อนมันไปไว้ในที่ ๆ เราจัดไว้ให้เป็นที่นอนทำอย่างนี้ไปเรื่อย ๆ ไม่ช้าก็เกิดความเคยชินและจำที่นอนได้ ภายหลังเมื่อมันกินนมอิ่มแล้วก็จะกลับเข้าไปนอนยังที่นอนของมันทุกครั้งจนกระทั่งอายุได้ 3-4 สัปดาห์ มันจะรู้สึกนอนและหนีมานอนข้างนอกบ้าง ระยะนี้ลูกสุกรจะแข็งแรงและฉลาดพอที่จะไม่ถูกแม่ทับตายแล้ว

การหัดให้นอนเป็นที่โดยเอามือซ้อนเข้าที่นอนหลาย ๆ ครั้งแล้ว แต่ลูกสุกรก็ยังคงหลับคานมแม่หลังจากที่กินนมอิ่มแล้ว ควรปลุกให้ตื่นด้วยการใช้ก้านมะพร้าวตีเบา ๆ ให้ตื่นแล้วด้อนเข้าที่นอนและคอยตีไว้ถ้าลูกสุกรจะกลับออกมาอีก การหัดลูกสุกรต้องทำเงียบ ๆ ไม่ให้แม่สุกรตกใจลุกขึ้นส่งเสียงเรียกลูกสุกรซึ่งจะทำให้หัดลูกสุกรได้ยาก

ในที่ ๆ จัดให้ลูกสุกรนอน ควรมีที่สำหรับให้อาหารพิเศษแก่ลูกด้วยต่างหากจากรางแม่ จะทำให้ลูกสุกรกินอาหารได้เร็วขึ้นและกินได้มากขึ้น

การจัดการแม่สุกรหลังคลอด

หลังจากที่แม่สุกรคลอดลูกเรียบริ้วแล้วสิ่งที่จะต้องคอยดูแลเอาใจใส่ก็คือ

1. สุขภาพแม่สุกร การดูแลเอาใจใส่แม่สุกรหลังคลอดเป็นเรื่องสำคัญ และจำเป็นอย่างยิ่ง หากแม่สุกรป่วยหลังจากการคลอดก็จะเกิดความเสียหายอย่างมาก โดยเฉพาะการคลอดที่ต้องใช้มือ ล้วงช่วย จำเป็นจะต้องฉีดยาปฏิชีวนะติดต่อกันอย่างน้อย 3-4 วัน ถ้ามีแผลฉีกขาดภายใน หรือมีลูก ตายและเน่าก็ยิ่งต้องเพิ่มการดูแลรักษามากขึ้น

ปกติแม่สุกรคลอดลูกใหม่จะเริ่มกินอาหารและน้ำหลังคลอดประมาณ 12-15 ชั่วโมง หรือ อาจนานถึง 24 ชั่วโมงหลังคลอดสำหรับแม่สุกรสาว ซึ่งบางตัวอาจจะไม่กินอาหารในวันแรกหลัง คลอด แต่บางตัวก็อาจจะกิน ควรจะให้ประมาณ 1-2 กก.ต่อตัว แล้วเพิ่มให้วันละ 0.5-1 กก. จน กินได้มากเท่าที่แม่สุกรสามารถจะกินได้ภายในเวลา 5-7 วัน

ควรทำการตรวจเต้านมติดต่อกันอย่างน้อย 3 วันเพื่อดูว่ามีปัญหาเต้านมอักเสบ (Mastitis) และน้ำนมไม่ไหล (agalactia) หรือไม่

ควรจะมีการวัดอุณหภูมิทางทวารหนัก อุณหภูมิร่างกายของแม่สุกรปกติประมาณ 38.9 องศาเซลเซียส (102 องศาฟาเรนไฮต์) และอาจจะขึ้นถึง 39 - 40 องศาเซลเซียส (103 - 104 องศาฟาเรนไฮต์) ซึ่งยังถือว่าเป็นปกติไม่เป็นไร ถ้าแม่สุกรมีไข้เกิน 40 องศาเซลเซียส (104 องศาฟาเรนไฮต์) แสดงว่ามีการติดเชื้อเกิดขึ้น ต้องรีบแก้ไขด่วน

สภาวะผิดปกติของเต้านมของแม่สุกรมีอยู่หลายอย่างพอจะแบ่งได้ดังนี้

1) เต้านมไม่เจริญ (Hypoplasia) เต้านมเมื่อคลำดูปกติดี แต่ขาดเนื้อเยื่อสร้างนมจึงเกือบ ไม่มีการสร้างน้ำนมมักเป็นในสุกรสาวท้องแรก ลักษณะนี้สามารถถ่ายทอดทางพันธุกรรมได้ด้วย สุกรสาวบางตัวออกลูกเมื่อตั้งท้องได้เพียง 112 วันเท่านั้น ในขณะที่เต้านมยังไม่เจริญดี แต่จะมีการ เปลี่ยนแปลงอย่างเห็นได้ชัดคือกลับให้นมได้ ซึ่งจะพบได้ใน 72 ชั่วโมง หลังคลอด

2) ไข้นม (Milk fever) บางที่เรียก hypocalcaemia มักจะพบในแม่สุกรมีอายุที่มีการให้น้ำ นมมาก จะมีอาการกระดูกของกล้ามเนื้ออาจจะเป็นอย่างอ่อน ๆ หรือรุนแรงก็ได้ มักพบร่วมกับการ ที่ระดับแคลเซียมในเลือดต่ำ แม่สุกรไม่กินอาหารน้ำนมจะลดลง เมื่อแม่สุกรล้มลงนอนแล้วจะไม่ สามารถลุกขึ้นได้อีก

3) น้ำนมไม่ไหล หรือไม่มีน้ำนม (agalactia) เต้านมเป็นปกติดี แต่ไม่มีน้ำนมพบได้บ่อย ๆ ซึ่งมักจะเกิดจากสาเหตุหลายอย่าง อาทิ แม่สุกรป่วยขณะคลอด เต้านมอักเสบมดลูกอักเสบ ฮอร์โมนไม่ปกติ มีลูกค้างในมดลูกคลอดยาก การเปลี่ยนแปลงสภาพแวดล้อม เป็นต้น

4) ความล้นเหลวในการหลั่งน้ำนมหรือการคั่งของเต้านม (Udder congestion) ปกติน้ำ นมที่สร้างขึ้นในเซลล์เต้านมจะถูกหลั่งออกมาโดยการกระตุ้นของ Oxytocin ซึ่งความล้นเหลวของการ หลั่งน้ำนมพบบ่อย ๆ ในสุกรสาวที่ตื่นเต้น หวาดกลัวเล็กน้อย จะทำให้มีการสร้างฮอร์โมนอีกชนิด

หนึ่งไปยังยังการทำงานของ Oxytocin ดังนั้นในต่อมหน้านมจึงคั่งไปด้วยน้ำนม แม่สุกรจะพยายามเลี้ยงไม่ให้ลูกดูดนม

5) ใช้ร่วมหลังคลอด (Metritis mastitis agalactia syndrome, MMA) สุกรจะแสดงอาการป่วย โลหิตเป็นพิษ ผิวน้ำและเต้านมมีลักษณะเปลี่ยนไป คือ เต้านมจะแข็งมาก เริ่มจาก 2 ใน 3 ส่วนของเต้านมก่อน จากนั้นลักษณะบวมแดงจะกระจายไปตามเนื้อเยื่อเป็นแผ่นแข็งถ้าคลำดูจะเหมือนคลำไม้กระดาน และการบวมแดงนี้จะกระจายทั่วเต้านม

ปกติหลังคลอดแม่สุกรจะมีการหลั่งน้ำที่มีลักษณะไม่ข้นมากนักออกมาทางช่องคลอด แต่แม่สุกรที่มีอาการนี้จะหลั่งน้ำที่มีลักษณะข้นเป็นครีม (Cream) จนถึงสีน้ำตาล มีกลิ่นเหม็นออกมาจากมดลูกเรียกว่ามดลูกอักเสบ อาจตรวจพบใน 12 ชั่วโมงหลังคลอด แม่สุกรมักไม่ค่อยอยากยืนเวลายืนมักจะโซเซ

6) เต้านมอักเสบ (True mastitis) มีการบวมอักเสบอย่างเฉียบพลัน ในส่วนใดส่วนหนึ่งหรือหลาย ๆ ส่วนของเต้านม เต้านมจะร้อน บวม แข็งโตขึ้นชัดเจน แม่สุกรมักจะไม่ยอมให้จับ ผิวน้ำที่หุ้มจะซีด น้ำนมข้นมีสีเทาสกปรก อุณหภูมิร่างกายอยู่ในช่วงปกติ ถึง 41.1 องศาเซลเซียส (160 องศาฟาเรนไฮต์) ดังนั้นแม่สุกรอาจดูเป็นปกติ หรือบางตัวอาจมีอาการป่วยมาก

2. การจัดการครอก ควรจะคอยสังเกตว่าแม่สุกรจะสามารถเลี้ยงลูกขนาดครอกนั้นได้หรือไม่ โดยพิจารณาถึง

1) แม่สุกรมีเต้านมที่ใช้ได้เพียงพอสำหรับลูกสุกรทั้งหมดหรือไม่

2) แม่สุกรผลิตน้ำนมได้เพียงพอหรือไม่ ในกรณีที่ลูกสุกรมีจำนวนมากเกินไป อาจจำเป็นที่จะต้องฝากลูกสุกรให้กับแม่สุกรตัวอื่นที่มีลูกขนาดอายุเดียวกัน การฝากลูกหรือการสับเปลี่ยนลูกจากแม่ตัวหนึ่งไปยังแม่อีกตัวหนึ่ง จะทำได้ง่ายถ้ามีการจัดการให้แม่สุกรคลอดลูกพร้อม ๆ กันเป็นกลุ่ม หลักการฝากลูกควรปฏิบัติดังนี้

ก. เมื่อย้ายลูกสุกรคลอดใหม่ไปฝากกับลูกสุกรที่มีอายุมากกว่านั้น ลูกสุกรที่มีอายุน้อยกว่าควรจะมีขนาดเท่า ๆ กับลูกสุกรที่มีอายุมากกว่า (ไม่ควรจะฝากแม่ที่คลอดเกิน 2 วัน)

ข. ลูกสุกรที่เกิดใหม่ ควรจะทิ้งไว้กับแม่เป็นเวลา 24 ชั่วโมงให้ได้รับนมน้ำเหลือง ก่อนที่จะถูกนำไปปนกับลูกสุกรที่แก่กว่า แต่ถ้าแม่สุกรคลอดพร้อมกันลูกสุกรก็สามารถปนกันได้เลย

ค. ถ้าลูกสุกรมีอายุมากกว่า (อายุ 1-4 วัน) ถูกย้ายไปฝากกับครอกลูกสุกรที่เกิดใหม่ มักเป็นการย้ายลูกสุกรที่มีขนาดเล็กกว่าจากแม่ที่คลอดตามปกติธรรมดาไปให้กับแม่สุกรอีกตัวที่คลอดลูกใหม่ ซึ่งจะมีประโยชน์เพราะลูกสุกรตัวเล็กบางตัวอาจจะไม่ได้รับนมน้ำเหลืองเพียงพอ เพราะ

ขนาดครอกใหญ่หรือหัวนมสั้น

ง. ไม่ควรย้ายลูกสุกรไปยังแม่สุกรอื่นจนกว่าจะได้ผ่านขบวนการคลอดอย่างสมบูรณ์

การให้น้ำนมของแม่สุกร

ก่อนแม่สุกรจะคลอด ภายในเต้านมก็จะมีน้ำนมอยู่ถ้าเราเอามือรีดนมก็จะไหลออกมา บางครั้งยังไม่ทันรีดถ้ามีนมคั่งเต็มมาก ๆ ก็จะมีไหลหยดออกมาแล้ว ดังนั้นเราจึงใช้วิธีรีดน้ำนมเป็นวิธีหนึ่งที่จะบอกว่าแม่สุกรจวนคลอดแล้วหรือยัง ถ้ารีดแล้วน้ำนมไหลออกมาก็หมายความว่าแม่สุกรจวนจะคลอดแล้ว ซึ่งจะต้องคลอดภายใน 24 ชั่วโมง ถ้าไม่คลอดภายใน 24 ชั่วโมง ก็แสดงว่ามีการผิดปกติเกิดขึ้น

นมน้ำเหลือง น้ำนมที่แม่สุกรขับออกมาในวันแรกนั้นมีลักษณะข้นมากเราเรียกว่า นมน้ำเหลือง (Colostrum) ซึ่งจะมีโปรตีน และวิตามินต่าง ๆ อยู่สูงมาก นมน้ำเหลืองมีความสำคัญมากต่อชีวิตของลูกสุกรมาก ลูกสุกรทุกตัวจะต้องได้กินนมน้ำเหลืองโดยเร็วที่สุดหลังจากคลอดออกมาจากท้องแม่ โปรตีนที่อยู่ในนมน้ำเหลืองจะเป็นพวกโกลบูลิน (globulin) ซึ่งร่างกายใช้ในการฆ่าเชื้อโรคต่าง ๆ ที่เข้าไปในร่างกายโปรตีนพวกนี้เรียกว่าภูมิคุ้มโรค (antibody) โดยปกติภูมิคุ้มโรคที่ทำหน้าที่ฆ่าเชื้อโรคต่าง ๆ จะถูกสร้างขึ้นอยู่ในน้ำเหลือง (serum) ของร่างกาย

ตารางที่ 4.3 ส่วนประกอบของนมน้ำเหลืองและน้ำนมธรรมดาของแม่สุกร

	นมน้ำเหลือง	น้ำนมธรรมดา
ปริมาณโภชนะทั้งหมด	30.0	20.0
Lactose	4.5	4.5
ไขมัน	8.5	8.5
โปรตีน	17.0	5.5
เถ้า	1.0	1.0

ที่มา: English และคณะ. 1982. The Sow - improving her efficiency.

ขณะที่ลูกยังอยู่ในท้องแม่ แม่จะไม่ถ่ายทอดภูมิคุ้มโรคให้แก่ลูกเลย ทั้ง ๆ ที่มีสายโลหิตนำอาหารจากแม่มาเลี้ยงลูก แต่แม่สุกรจะถ่ายทอดภูมิคุ้มโรคทุกชนิดที่แม่มีอยู่ให้แก่ลูกทันทีที่ลูกออกมา โดยให้ออกมากับนมน้ำเหลือง ทันทีที่ลูกออกมาจากท้องแม่ก็จะได้รับเชื้อโรคต่าง ๆ ที่มีอยู่ในคอกสุกร แต่โรคเหล่านี้แม่เคยได้รับมาก่อนแล้ว และได้สร้างภูมิคุ้มโรคไว้แล้ว ดังนั้นลูกที่ได้รับนมน้ำเหลืองก็จะได้รับภูมิคุ้มโรคไว้ต่อสู้กับเชื้อโรคที่เข้าสู่ร่างกายของมันจนกว่ามันจะแข็งแรงและสร้างภูมิคุ้มโรคของมันได้เองอย่างเพียงพอ

ลูกสุกรที่คลอดออกมาจะต้องได้กินนมแม่เหลืองโดยเร็วที่สุด เพราะนมแม่เหลืองจะค่อย ๆ เปลี่ยนเป็นนมธรรมดาที่มีภูมิคุ้มโรคน้อยลงทุกที (ประมาณ 1 วัน หลังคลอด) และขณะเดียวกัน ลูกสุกรเองก็จะหมดความสามารถที่จะรับเอาภูมิคุ้มโรคจากนมแม่เหลืองเข้าไปในร่างกายเมื่อร่างกายมีอายุมากขึ้น เพราะลำไส้ของลูกสุกรที่เพิ่งเกิดใหม่นั้นที่ยอมให้ภูมิคุ้มโรคผ่านเข้าไปในร่างกายได้ โดยไม่ย่อยหรือเปลี่ยนรูปให้หมดคุณค่าไปเสียก่อน ความสามารถเฉพาะของลำไส้ของลูกสุกรนี้จะลดน้อยลงทุกที โดยลดลงทีละครึ่งหนึ่งของที่มีอยู่ในระยะทุก ๆ 3 ชั่วโมง และจะหมดความสามารถในการรับภูมิคุ้มโรคจากแม่สุกรเมื่อลูกสุกรอายุ 36 ชั่วโมง

การที่แม่ไม่มีน้ำนมตอนคลอดใหม่ ๆ จะเป็นอันตรายต่อลูกสุกรอย่างมาก เพราะลูกสุกรจะไม่ได้รับนมแม่เหลือง ในกรณีที่น้ำนมไม่ไหลบางครั้งก็แก้ไขได้โดยใช้น้ำร้อนประคบ ในกรณีที่เต้านมอักเสบบวมเป่ง เมื่อเอามือคลำดูจะรู้สึกร้อน แบบนี้ถ้าเอาผ้าชุบน้ำร้อนประคบและนำลูกเข้าดูตนมเป็นพัก ๆ มักจะมีน้ำนมไหลออกมาโดยเร็ว

ถ้าหากน้ำนมแม่ไม่ไหลเป็นเวลานาน เราอาจจะช่วยให้ภูมิคุ้มโรคแก่ลูกสุกรได้โดยวิธีการต่อไปนี้

1) นำนมแม่เหลืองของตัวมาให้ลูกสุกรกิน จะช่วยได้บ้างโดยที่มีภูมิคุ้มโรคหลายอย่างที่ลูกสุกรนำไปใช้ได้ แต่ก็ยังขาดอีกหลายอย่าง

2) เอาลูกสุกรไปดูตนมแม่สุกรที่คลอดใหม่ ๆ ในเวลาใกล้เคียงกันชั่วคราว โดยผลัดกันกับลูกของแม่ตัวนั่นเอง

3) ดูดเอาเลือดของแม่สุกรมาฉีดให้ลูกตัวละ 30 ซีซี โดยฉีดเข้าใต้ผิวหนัง ลูกสุกรจะได้รับภูมิคุ้มโรคจากเลือดของแม่แทนการได้รับจากนมแม่เหลือง

น้ำนมธรรมดา หลังจากที่แม่สุกรให้นมแม่เหลืองเป็นเวลา 1-2 วัน แรกหลังคลอดแล้ว จากนั้นน้ำนมก็จะเป็นน้ำนมธรรมดา ลูกสุกรคลอดใหม่ยังไม่มีความสามารถในการย่อยอาหารต่าง ๆ ได้ดีพอ ต้องอาศัยน้ำนมแม่ซึ่งย่อยง่ายเป็นอาหารสำหรับดำรงชีวิต และเจริญเติบโต ทั้งนี้เพราะลูกสุกรยังไม่มีน้ำย่อยที่สำคัญต่าง ๆ ในกระเพาะอาหารและลำไส้เล็กอย่างเพียงพอสำหรับย่อยอาหารอื่น ๆ ซึ่งน้ำย่อยต่าง ๆ จะพัฒนาขึ้นจนพอจะใช้การได้บ้างเมื่อลูกสุกรอายุได้ 2-3 สัปดาห์ ดังนั้นเมื่อลูกอายุ 2-3 สัปดาห์ก็จะเริ่มหัดกินอาหารอย่างอื่นนอกจากน้ำนม ระบบการย่อยอาหารก็จะเจริญยิ่งขึ้น ขึ้นจนกระทั่งลูกสุกรอายุได้ 5 สัปดาห์ ก็จะมีน้ำย่อยครบสมบูรณ์สามารถย่อยอาหารธรรมดาได้โดยไม่ต้องอาศัยน้ำนมแม่เลย ถ้าลูกสุกรแข็งแรงสมบูรณ์มีน้ำหนัก 8-9 กิโลกรัม เมื่ออายุ 5 สัปดาห์ ก็อาจจะหย่านมได้เลย

โดยปกติหลังจากคลอดลูกแล้วแม่สุกรจะให้ น้ำนมมากขึ้นทุก ๆ วัน ไปจนถึงสัปดาห์ที่สามหรือสี่ การให้น้ำนมของแม่สุกรก็จะลดลงอย่างรวดเร็วหลังจากนั้น ซึ่งในช่วง 2-3 สัปดาห์แรก ๆ ของการให้น้ำมนั้น แม่สุกรให้น้ำนมเพิ่มขึ้นเรื่อย ๆ ก็จริง แต่ความต้องการของลูกสุกรจะเพิ่มขึ้นเร็วกว่า

ในเมื่อร่างกายของลูกสุกรได้รับอาหารจากน้ำนมไม่พอ ก็จะเริ่มหัดกินอาหารเมื่ออายุ 2-3 สัปดาห์ หรือเริ่มเลียราง ลูกสุกรจะกินอาหารเป็นจำนวนน้อยและจะเพิ่มมากขึ้นเรื่อย ๆ เมื่อลูกสุกรมีอายุมากขึ้น

การเจริญเติบโตของลูกสุกรกับลำดับหัวนม

เมื่อลูกสุกรคลอดออกมา ก็จะเสาะหาเต้านมแม่ ก็จะเกิดการแย่งชิงหัวนม และเต้านมกันขึ้น เมื่อแย่งได้แล้วก็จะถือครองของใครของมัน โดยลูกสุกรแต่ตัวจะยังคงดูดกินนมจากหัวนมอันเดิมอยู่ตลอดไปจนกระทั่งหย่านม ลูกสุกรจะพยายามแย่งชิงเพื่อยึดครองเต้านมข้างหน้ามากกว่าเต้านมข้างหลัง เพราะน้ำนมจากเต้านหน้าจะมากกว่าจากเต้านหลัง หัวนมเต้านหน้าจะง่ายต่อการดูดเพราะยาวเร็วกว่า เต้านหน้ายังปลอดภัยจากการถูกแม่เตะที่ขณะดูดนม

ตารางที่ 4.4 ความสัมพันธ์ระหว่างลำดับเต้านม กับอัตราการเจริญเติบโตของลูกสุกร

	ลำดับเต้านม						
	1	2	3	4	5	6	7
น้ำหนักแรกคลอด (กก.)	1.41	1.29	1.31	1.32	1.34	1.31	1.25
น้ำหนักเมื่อ 6 สัปดาห์ (กก.)	10.7	9.7	9.2	8.7	8.8	8.2	8.5

ที่มา: English และคณะ. 1982. The Sow—improving her efficiency.

การแย่งชิงเต้านมกันมักจะก่อให้เกิดผลเสียต่อการเจริญเติบโตและเพิ่มอัตราการตายของลูกสุกรด้วย ถ้าหากลูกสุกรไม่ได้ดูดเชื้อวอกก็จะทำให้เกิดบาดแผลได้ในขณะแย่งเต้านมกัน การแย่งเต้านมยังต้องใช้เวลานานพอสมควรกว่าจะจัดได้ลงตัว ทำให้มีเวลาเหลือไม่พอที่จะดูดน้ำนมจากแม่ได้เต็มที่ เพราะแม่สุกรจะมีการหลั่งน้ำนมให้ลูกหลังจากที่ร้องเรียกลูกมากินเพียงครั้งละ 20 วินาทีเท่านั้น และชั่วโมงหนึ่งก็จะหลั่งน้ำนมครั้งหนึ่งเมื่อเป็นเช่นนั้นลูกสุกรตัวที่เล็กและอ่อนแอกว่า ก็จะเป็นตัวสุดท้ายที่ได้ยึดครองหัวนมและเป็นหัวนมที่เหลือจากการเลือกของตัวอื่น จะทำให้ได้รับน้ำนมไม่เพียงพอกับความต้องการ หากเป็นเช่นนั้นนานเข้าลูกสุกรตัวนั้นก็จะมีอาการจมน้ำนมจนทำให้แคะแกระนถ้าเป็นรุนแรงอาจถึงตายได้ ถ้าไม่ได้รับการช่วยเหลือลูกสุกรที่เกิดก่อนและแข็งแรงกว่า จะมีโอกาสเลือกหัวนมเต้านหน้าก่อน จึงมีโอกาสรอดตายมากกว่าพวกที่คลอดทีหลังและอ่อนแอกว่า การคัดเลือกแม่สุกรที่มีหัวนมตั้งแต่ 14-16 เต้า และแต่ละเต้ามีความสมบูรณ์สามารถสร้างและขับน้ำนมได้มากไม่แตกต่างกันมากนักก็จะทำให้สามารถเลี้ยงลูกของมันได้ดีทุกตัว ในขณะที่แม่ให้นมลูกดูนมถ้าเห็นลูกสุกรเดินหรือปิ่นแม่ ส่งเสียงร้องวุ่นวายอยู่รอบ ๆ แม่ ขณะที่ตัวอื่นดูนมแสดงว่าแม่สุกรมีหัวนมที่ดีไม่พอให้ลูกดูดกิน กรณีเช่นนี้ควรจะรีบนำลูกสุกรดังกล่าวไปฝากแม่ตัวอื่นเลี้ยง

ถ้าปล่อยให้มันเป็นแบบนี้ต่อไปจะเกิดผลเสียต่อลูกสุกรตัวนั้นเอง และตัวอื่น ๆ ด้วย เพราะการที่ลูกส่งเสียงร้องจะไปรบกวนอารมณ์แม่ ซึ่งกำลังนอนอย่างสงบให้ลูกตัวอื่นดูดนมอย่างสบาย จะทำให้แม่อารมณ์เสีย ลูกขึ้นไม่ยอมให้ลูกตัวอื่นดูดนมต่อไป

